

prijatelj in goreč odgojitelj mladine, vnet kristjan, neomahljiv Slovenec in dober prijatelj in tovariš naš. Bog daj cerkvi in domovini naši mnogo takih učiteljev! Njemu pa bodi lahka zemljica Slovenskih gor! C.

Gospodarske stvari.

Narodno gospodarstvo.

(Govoril poslanec in vodja Fr. Povše na vseslovenskem shodu.)

(Dalje.)

Zato moramo zahtevati, da se že toliko let obečana organizacija kmečkih zadrug vendar že vzakoni. Vendar pa morajo biti te zadruge tako osnovane, da bodo naši slovenski kmetovalci, ki živijo v mešovitih kronovinah, kakor na Štajarskem, Koroškem in Primorskem, samostalni, neodvisni od druge narodnosti. Pač žalostno je, da celo v čisto gospodarskih stvareh ni mogoče, da bi vsi avstrijski kmetovalci postopali složno, ker tako bi bili močni in vplivni. Toda tega ni pričakovati, saj nam osebito kmetijske družbe v Gradcu, Celovcu in Istri dovolj kažejo, kako nam hočejo biti drugi celo v teh vprašanih gospodarji, pa so le pravcati očimi! Vladni načrt za kmečke zadruge kaže nam v to pot, kar imamo za se zahtevati. Če naj imajo biti za nemške kmetovalce na Češkem posebne deželne kmečke zadruge, istotako za italijanske kmetovalce na Tirolskem, zakaj bi zakon državni sam tega ne zahteval tudi za naše slovensko-hrvaške kmetovalce? Ali moramo celo v gospodarskih zadevah videti in čutiti, da smo Slovenci vedno dolžni imeti jerobov? Samostalni hočemo biti, sami hočemo razsojevali o naših gospodarskih potrebah, sami nastopati v svojih zadevah. Dovolj nas je in imamo tudi dovolj nadarjenosti, da si bomo sami gospodarili.

Istotako pa velja tudi za naš obrtni in rokodelski stan. Združiti se morajo obrtniki po svojih strokah, nakupovati si strojev, motorjev, ki jim bodo omogočili tekmovati z veliko obrtnijo. Vlada pa naj zdatnejše, ne tako malenkostne subvencije deli osebito malim obrtnikom za nakup motorjev, strojev, aparatov sploh, za skupni nakup surovin, potrebnih za izdelavo itd.; osebito naj pospešuje ustanovitev produktivnih zadrug, katerim se ima nuditi prilika tudi do cenega kredita. Če najde vlada denar za marsikateri pač povsem neplodni izdatek, ki požre kar milijone, bo se pač tudi našel denar za pospešitev obrti in ljudskega gospodarstva sploh.

Zakonodajstvo mora biti prešinjeno dolžnosti, skrbeti za delujoče stanove. Davki naj se pravično porazdelé, močnejši naj nosijo primerno več od šibkejših, obdajajo naj se osebito spekulativne trgovine, borza; znižajo oziroma preosnujejo naj se pristojbine, ki so prav pogostoma v hudo kvar in krivico osebito malim kmetovalcem; navajam pristojbine, katere se imajo plačevati od kmetij, prevzetih od starišev ali podedovanih; če so še tako zadolžene, tako da je skoro več dolga, kakor dejanske vrednosti, mora se pristojbina od celega posestva plačevati. Zato naj naši poslanci tirjajo od vlade, da že večkrat obljubljeni pristojbinski zakon predloži.

Ogromen je izdatek naših gospodarjev za obresti od dolgov, ki presega skoro trikrat svoto naših davkov! Zato moramo skrbeti, da se povsod osnujejo posojilnice, osebito za personalni kredit z nizkimi obrestmi.

Dežele pa naj skrbé za omogočenje konvertovanja visokoobrestnih dolgov na nižje obrestne. Če le za jeden odstotek, in pri današnjem denarnem trgu je to mogoče, znižamo obresti, prihranimo našim zadolžencem na leto tisoče in tisoče!

Deželni zbori naj glede tega storé svojo dolžnost

in naj prav po vzgledu deželnih zastopov na Nizje-Avstrijskem in Moravskem v to svrhu pospešujejo osnovanje Raiffeiznovih posojilnic z zdatnimi nizkoobrestnimi posojili.

Hvaležni moramo biti domoljubnim možem, ki so z ustanovitvijo posojilnic že dokaj pripomogli k temu, da se je naše ljudstvo rešilo iz tujih rok. — Ako nadaljujemo in popolnimo to organizacijo, osvobodimo se od tujega kapitala, kar nas bo storilo neodvisne od naših nasprotnikov, ki nas tlačijo. (Konec prih.)

Sejmovi. Dne 30. oktobra v Poličanah (za svinje). Dne 2. novembra v Radgoni, Stradnu, Vitanju, Podčetrtku in Mariboru (tudi za konje). Dne 3. nov. v Lučanah, na Ptujju, v Imenem (za svinje) in v Pišecah. Dne 4. nov. na Bregu pri Ptujju (za svinje). Dne 5. nov. na Spod. Polskavi (za svinje).

Dopisi.

Iz Gradca. (Za nas Slovence podučljiv račun.) Na vsem Štajarskem je bilo koncem lanskega leta 194.580 ljudsko šolo obiskujočih otrok in sicer v 2162 razredih; na jeden razred je torej prišlo povprek po 90 otrok. Slovenskih otrok je bilo 67.465 v 682 razredih; v jednom razredu torej povprek po 99. Nemških je bilo 127.115 v 1480 razredih, v jednom razredu torej povprek po 85.8. Kakor se vidi, so imeli Nemci v jednom razredu povprek manje otrok nego mi. Natančnejše pove izkaz, da je n. pr. bilo na Nemškem razredov z več nego 100 otroki 32, pri nas 52, na Nemškem razredov z več nego 120 otroki 11, pri nas 35, na Nemškem razredov z več nego 150 otroki 5, pri nas 19, na Nemškem razredov z več nego 200 otroki 0, pri nas 6, na Nemškem razredov z več nego 300 otroki 0, pri nas 2. Gori stoječa števila pravijo pa tudi, da smo mi Slovenci Nemcem neko število razredov vzdržali, to se pravi, da smo toliko učiteljev plačali. Račun pokaže, da bi Nemci po pravici smeli imeti le 14125, mi Slovenci pa morali imeti 7495 razreda, in da smo Nemcem lansko leto 675 razreda, oziroma učitelje za nje plačali. Jeden nemški učitelj pa stane povprek na leto 650 gld. Torej smo mi Slovenci preteklo leto Nemcem za učitelje, ki so v imenovanih razredih učili, plačali 43.875 gld. — Dalje. Nemški učitelji so boljše plačani od slovenskih. Jeden slovenski učitelj pride v letu povprek samo na 570 gld. Ker pa mi Slovenci od vse dače plačujemo $\frac{1}{3}$, Nemci $\frac{2}{3}$, zato mi Slovenci Nemcem sploh pomagamo nemške učitelje plačevati. Račun pokaže, da so nemški učitelji, izvzemši one, ki smo je bili poprejšteli, preteklo leto od nas Slovencev dobili 82.028 gld. — Vzemimo še meščanske šole. Takih so imeli Nemci koncem lanskega leta 19, mi Slovenci niti jedne. Od teh šol je bilo 13 takih, pri katerih smo Nemcem pomagali plačevati le učitelje, in 6 takih, pri katerih smo jim pomagali plačevati učitelje, poslopja in učila, sploh vse. Na prvih je bilo 60 učiteljev, katerih ima vsak na leto povprek po 1000 gld. Na drugih je bilo 24 učiteljev; za poslopja, učila in drugo računimo 3000 gld. Vse skupaj zneso 87.000 gld., od katere svote smo mi Slovenci plačali tretino, to je 29.000 gld. — Za ljudske in moščanske šole Nemcev smo torej mi Slovenci lansko leto plačali 154.903 gld. Nemci nam utegnejo reči: »Zidajte šolska poslopja; potem pa ne boste imeli uzroka, tožiti, da mora toliko vaših otroki sedeti v jedni sobi«. Take besede pač stvari, kakoršna je, ne

izpremenijo. Mi stavimo šol, kolikor jih moremo; da jih pa ne moremo več, nismo krivi sami, ampak oni, ki nam denar jemljejo. Koliko poslopjij bi se n. pr. dalo postaviti za 154.903 gld.! In to v enem letu! Kaj pa je za višo plačo nemških učiteljev, kaj z meščanskimi šolami? — In približno tako ogromno svoto plačujemo Nemcem leto za letom, in sicer za nič, čisto za nič. Pač, saj nam to dobroto obilno vračajo: po svojih krémah nabijajo prijazne opomine, naj se nikdo ne predrzne govoriti slovenski, sicer ga vržejo iz sobe, nadalje sklepajo, da v službe, bodisi javne bodisi zasebne, Slovencev ne sprejemajo, z vso močjo branijo, da bi se naša deca v šolah učila v materinščini, kakor se njim to za njihovo zdi koristno, psujejo in zaničujejo nas itd. itd. Taka je Nemcev ljubezen do tovarišev v deželi, taka Nemcev hvaležnost.

S Teharjev. (Slov. katol. polit. društvo) na Teharjih je ono nedeljo zborovalo. Podučeval je prav učeno in vendar vsem umevno g. dr. Pipuš o novih davkih. Ker je ta stvar zelo važna in sega tudi v žep in mošnjico, želeli bi bilo, da bi se o tem razpravljalo povsod; ljud mora zvedeti, kaj mu je storiti, da ne bo imel kvare. Z ozirom na njegov govor in izražene misli, sklenili smo na načelnikov nasvet, da se hočemo truditi, da bi se prej ko prej uvel jedino pravični davek: osebna dohodarina. In to dosežemo, če se narod krepko organizuje. Trudimo se zato! — Prav zanimivo je govoril tudi g. A. Žan o socialnem vprašanju: Kako rdečkarje voditelji vodijo za nos, a sami prav dobro živé ob njih denarju; kako zahtevajo in obečajo osem in menj ur dela na dan, če prav sami priznavajo, da to ni mogoče, da je to le slepilo itd. Poslušalci so se smejali, navzoči mokrači pa jezili. Najbolj se je pa osmešil njih »vodja«, Rok Drofenik. Ker jih je sedaj Ropasa menda vendar le že nekoliko sram, nastopil je, kakor se kaže g. Rok to maločastno nalogo, da se mu pametni ljudje smejo. Zahteval je pa vrli g. Rok, da bi mu dal načelnik besedo, če prav je na društvenih zborovanjih (po § 14. državnih zakonov o društvih) prepovedano neudom govoriti — zahvaliti se ima itak samo načelniku, da mu je bilo pripuščeno poslušati in se kaj razumnega naučiti. Ali je veleučeni voditelj g. Rok res toliko neveden, da ne ve te prepovedi, ko je zahteval besede v pričo vladnega zastopnika, ki je bil navzoč, ali je pa toliko hudoben, da je hotel ujeti gospoda načelnika, da bi bil namreč kršil jasno postavlo v pričo nje varuha — kakor da bi človek v pričo žandarja král — da je hotel torej nameroma v kazen zapeljati gospoda načelnika? Po njegovem vedenju se je zdelo, da je v tem neveden. Menda si je zapomnil sedaj to. Vidite, tako se pri nas tudi socialisti še kaj nauče! — Nazadnje je razjasnjeval g. tajnik Preskar, kako gospodari naša občina. Prepričal se je lahko vsakdo, da prav izvrstno gospodari. Upamo, da bodo sedaj utihnile nekaterih klevetnikov obrekljive govorice!

Od Marije Snežne na Velki. (Bralno društvo »Kmetovalec« in njega preporod.) Iz našega kraja ni nikoli nič slišati o narodnem gibanju in gotovo si mislite, cenjeni bralci, da mi tukaj spimo ali vsaj dremljemo. Ne, nikar nas tako strogo ne sodite, saj imamo že tudi pri nas posojilnico, ki že par let pod načelstvom njenega ustanovitelja, č. g. župnika Franciška Pignar-ja tako blagodejno deluje našemu kmečkemu ljudstvu v blagor in korist. — A še več! Mi imamo tudi bralno društvo »Kmetovalec«, katerega so že lansko leto naš č. g. župnik ustanovili. A žali, da je to društvo do zdaj spalo trdno zimsko spanje; a letos je pa vendar tudi to naše društvo obsijal solnčni žarek zavednosti in delavnosti. Pred 5 tedni se nas je nekaj zbralo, da bi bili, kakor so njega ustanovitelj v

svojem govoru poudarjali, to dete pokopali; a na srečo se naš strah ni uresničil, zakaj po besedah g. župnika in drugih govornikov, se je dete, ki je že bilo namenjeno materi zemlji, zopet oživilo in se začelo gibati. Še isti dan je pristopilo za začetek dosti lepo število udov, ki se jako zanimajo za raznovrstne novice, ki jih vsako nedeljo najdejo v časnikih, katerih imamo do sedaj že 13 in sicer te-le: 1. »Slov. Gospodar« 2. iztisa; 2. »Domovina«. 3. »Slov. List«. 4. »Domoljub«. 5. »Glasnik«. 6. »Vrtec z Angeljekom«. 7. »Dom in Svet«. 8. »Prosvjeta«. 9. »Kikeriki«. 9. »Brivec«. 10. »Der praktische Ratgeber in Obst- und Gartenbau«. 11. »Friecks Rundschau«. 12. »Amtsblatt« in 13. »Kmetovalec«. — Te časnike je deloma naročilo društvo, deloma pa jih prepuščajo udom za branje gg. župnik in kaplan in nadučitelj. Poleg teh časnikov pa imamo že tudi svojo knjižnico, ki broji sedaj že nad 60 knjig, katere so večinoma podarili društvu g. predsednik. Knjige so razne vsebine in udje si jih prav pridno izposojujejo ter jih z zanimanjem prebirajo. — Vodstvo društva je nedavno prevzel jednoglasno od vseh udov izvoljeni novi odbor, ki obstoji iz sledečih gg.: predsednik Fr. Pignar, kaplan Anton Šorn, namestnik predsednikov; g. Drag. Fais, tajnik; Fran Kurnik, tajnikov namestnik; Marijan Zöhrer, blagajničar; Jurij Zver, knjižničar; Jurij Vogrin, Jurij Štraus, Fran Dajčman, odborniki. — Sedaj vidite, cenjeni bralci, da se tudi mi Marija-snežničani gibljemo, gibljemo seveda še le bolj počasi, a sčasoma se bomo že začeli hitreje sukati, posebno če se pridruži bralnemu društvu še pevski zbor, kar bi pač bilo nad vse želeli; zakaj ravno pesem je, ki da, naj si že bo kakoršnokoli, družini novo življenje, novo gibanje. Zato pa se še tem potom obračam posebno do vas, vrli fantje slovenski, ter vas vabim, da prihajate radi k pevskim vajam, da vstrajate vsi, ki ste se odločili za petje in da še pridobite drugih tovarišev, da se tudi oni začnejo uriti v petju. Fantje, pokažite tudi vi svetu, da »vse doseže, kar mu drago — slovenski oratar«. — In vi, posestniki, ki še niste pristopili k temu prekornemu bralnemu društvu, ne odlagajte tega, dajte se vpisati, zakaj v tem društvu se boste marsikaj lepega in posebno za kmetijstvo koristnega naučili! Prihajajte redno v društveno sobo in prebirajte pridno raznovrstne časnike; zakaj le tako boste zamogli tudi vi napredovati. In to, kar so drugi vrli Slovenci dosegli, to dosežemo tudi lahko mi, zato pa složno stopajmo naprej, zakaj le v slogi je moč!

Iz Celja. (XVI. letno poročilo) »Katol. podpornega društva v Celju« pod pokroviteljstvom Njega prevzvišenosti premilostnega gospoda knezoškofa lavantinskega dr. Mihaela Napotnika za leto 1896. — »Iščite in boste našli, trkajte in se vam bo odprlo!« se glasi besede Gospodove. Po tem geslu se je ravnavalo tudi v pretečenem letu »Katol. podpornega društva«. In ne zastoj. Marsikatero blago srce se je odprlo in po možnosti darovalo. Bog povrni! — Toda kjer so potrebščine prevelike, tam je treba tudi vira izrednih pripomočkov. Tacega vira se je društvo nadejalo v osnovi efektne loterije. Loterija je pa vagana reč. Srečka je sama ob sebi lepa beseda, toda onim, kojim se določje v današnjih slabih časih, je neprijetna. Že 26. dec. 1896 je potekel čas izžrebanja, a ker je bilo še primeroma malo srečk razpečanih oziroma vplačanih, je visoko c. kr. fin. ministerstvo z odlokom dne 21. dec. 1896, št. 63.912 dovolilo, da se isto preloži na 26. dec. 1897. Letos se toraj na vsak način srečkanje vrši. Da pa bi bilo ž njim res društvu kaj pomagano, da bi ono v istini enkrat zamoglo splošni želji ustreci ter sedanje šolsko poslopje, ki je vsestransko premajhno, razširiti, prosimo zopet tem potom vse dobrotnike, katerim pošiljamo

16. letno poročilo o delovanju »Katol. podp. društva«, naj bi se posebno sedaj izkazali požrtvovalne ter poslanske jim srečke rešili ali pa tudi med druge razpečali. — Koliko je bilo dohodkov v pretečenem letu z vplačanimi srečkami vred, in kako so se s temi milodari pokrivali stroški na petrazredni zares ozorni šoli pod vodstvom č. šolskih sester, katero šolo je obiskovalo 445 deklic, med katerimi je bilo veliko revnih in podpore potrebnih, kaže udom poslano poročilo. Sklepno račun: Stroški: Nagrada č. g. katehetu in č. šolskim sestram fl. 1350.70. Kurjava (drva in premog) fl. 264.34. Mizarska, zidarska, ključarska, kleparska itd. dela in popravila fl. 231.63. Zavarovalnina fl. 3.94. Razne knjige, tiskovine in šol. potrebščine fl. 82.63. Hišni davek fl. 4.65. Koleki, znamke, poština fl. 25.30. Prispevek k božičnici fl. 75.—. Razne malenkosti fl. 38.77. Sol, špeh, kruh, krompir, moka, riž, kava, sveče fl. 183.04. Sestram in pevcem kot nagrada pri igrah fl. 68.63. Dovažanje in žaganje stavbenega lesa fl. 69.65. Železnina, šipe fl. 11.65. Sukno za božično obleko fl. 259.85. Krojač, čevljar, šivilja fl. 177.90. Za pobiranje doneskov in raznašanje vabil fl. 12.—. Skupaj fl. 2859.68. Pregled računa za leta 1896. Dohodkov: fl. 2530.99. Stroškov: fl. 2859.68. Primanjkljaja: fl. 328.69. Primanjkljaja za leto 1895: fl. 1422.55. Primanjkljaja za leto 1896: fl. 328.69. Skupnega primanjkljaja: fl. 1751.24. Prenoženje društva. 7 obligacij nominalne vrednosti fl. 700.—. 1 obligacija nominalne vrednosti fl. 2000.—. Od razprodanih sreček je naloženega denarja pri celjski posojilnici fl. 2775.62. — Odbor: Fr. Ogradi, inf. opat in mestni župnik, načelnik. Iv. Krušič, c. kr. šol. svet., kn. šk. duh. svet., prof. v p., načelnikov namestnik. Anton Rančigaj, mestni vikar, denarničar. Jož. Potovšek, katehet, tajnik. Ferd. Golob, Fr. Kmecl, Fr. Lipovsek, Iv. Rebek, dr. Jos. Serneo, K. Šah, dr. Jos. Vrečko, odborniki. Pregledovalci računov: Iv. Krančič s. r., mestni kaplan. Fr. Lončar s. r., tajnik posojilnice. And. Perc s. r., notarski koncipijent.

Politični ogled.

Avstrijske dežele.

Dunaj. Nj. veličanstvo svetli cesar se vrnejo jutri iz Budapešte na Dunaj. Daj Bog, da presvetli vladar sami razvozljajo sedaj toli zmešano politično štenjo na korist avstrijskih narodov, tudi nas ubogih Slovencev! — Danes teden je bil shod cesarskih uradnikov, ki so zahtevali, naj se jim prej ko slej zviša plača. Odkod pa se naj vzame denar? Kmet in obrtnik imata popolnoma prazne žepa.

Štajarsko. V graškem mestnem svetu se je osnoval krščansko-socijalni klub, ki šteje 7 udov. — Graška trgovska in obrtna kámara se naj razdeli v srednje- in spodnje-štajarsko. V zadnji bodo pač Slovenci morali imeti večino.

Koroško. Prevaljsko katol. delavsko društvo je imelo minolo nedeljo glavno letno zborovanje. — Celovski nemški velmožje tuhtajo, kako bi se več tujcev privabili na Vrbsko jezero, na misel pa jim ne pride pomanjkanje stanovanj za celovške delavske družine.

Kranjsko. Vse pošte v litijskem okraju imajo slov.-nemške pečate, le v Šmartnu pri Litiji še ima nemškega. — Deželni inženir Hrasky je imenovan profesorjem na praški tehniki.

Primorsko. Trgovska in obrtna zadruga v Gorici začne poslovati dne 1. novembra. — Železniška zveza Červinjana s postajo St. Giorgio di Nogaró se je

ono nedeljo otvorila. — V Istri so sedaj že uvedene šolske takse, kojih drugod nikjer ni. Ubogo ljudstvo!

Hrvaško. V soboto je minolo 50 let, kar je bil hrvaški jezik proglašen za uradni jezik. — V občini Virje je prepovedano ženskam govoriti o volitvah. No, ban Hedervary je postal že smešen!

Ogersko. V Budapešti je zopet za nadžupana izvoljen Markus. — Državni zbor je vsprejel začasno nagodbo z Avstrijo ter prekinil svoje delovanje do dne 3. novembra. — Opat Molnar, predsednik ljudske stranke, je imenovan papeževim hišnim prelatom.

Vnanje države.

Rim. Dne 18. okt. je bil pri sv. očetu v avdijenci zagrebski nadškof Posilović. — Papežev list »Osservatore Romano« priporoča francoskim katoličanom, naj se vsi sprijaznijo z republiko in skupno udeležijo prih. volitev.

Italijansko. Rudinijevo ministerstvo se zopet maje. Rudini pa se hoče rešiti s tem, da bojša name-rava imenovati pravosodnim ministrom Zanardellija, predsednika poslanske zbornice, ki je framasón in hud sovražnik katol. cerkve.

Francosko. Več imenitnih politikov je zadnji čas priredilo volilske shode, kjer so med drugim naglašali, naj se poostri opravielnik državnega zbora, da se kolikor toliko onemogoči rogoviljenje nekaterih poslancev. In vendar je že zdaj ta opravielnik ostrejši od avstrijskega.

Angleško. Govori se o preosnovah pri vojaštvu. Za črno vojsko se uvede splošna vojska dolžnost, stalna vojska pa bode obstala še iz prostovoljcev, ker večina te vojske mora biti v Indiji in po nasebinah.

Nemško. Na Bavarskem hočejo uvesti splošno volilno pravico tudi za deželni zbor. — V Berlinu bode sredi meseca novembra velik shod na korist avstrijskim Nemcem. To pa je že skrajna nesramnost!

Rusko. Carja je v Darmstadtu obiskal nemški cesar Viljem, ali badenskega velikega vojvoda pa car ni hotel vsprejeti. Mora že imeti svoje uzroke.

Srbsko. Novo ministerstvo je sestavil Vladan Gjorgjevič, sicer velik prijatelj Avstrije, ali dolgo gotovo ne bo imel v rokah vladnih vajeti, ker je njegovo ministerstvo sestavljeno iz liberalcev in naprednjakov, dočim imajo radikalci v deželi večino.

Kreta. Guvernér na tem otoku postane luksenburški polkovnik Schäffer. Nemškega guvernerja pa sta se branili posebno Francija in Anglija. Prav tako! Čemu bi lačni Nemci povsod morali zraven biti?

Špansko. Dasi je general Blanco že na Kubi, vendar še ondi vedno traja punt. Blanku to dela težave, ker se mu general Weyler nerad umakne, in Weyler si je na Kubi med Španci pridobil mnogo prijateljev. Med tem pa so se tudi poostrele razmere med Špansko in severoameriškimi Zedinjenimi državami.

Za poduk in kratek čas.

Popotna pisma iz Hercegovine.

V Mostaru, avg. 1897.

Nekoliko utrujen izstopim v Mostaru iz železniškega voza — kar zagledam na postaji znanca Štajarca — prijetno iznenadenje; zdaj sem se pa tudi že v Mostaru čutil domačega. Prva skrb za popotnika, ki pride proti večeru v kako mesto, je, kam pa bom nočoj položil svojo trudno glavo; mi otroci 19. stoletja smo bolj mehkužni in občutljivi, kakor je bil očač Jakob,